

RAPPORT

Quickscan flora en fauna in het kader van de Wet natuurbescherming

Ontwikkeling KTB-II terrein

Klant: Koole Tankstorage Botlek B.V.

Referentie: BH4722WATRP2010210744

Status: Definitief/1.0

Datum: 21 oktober 2020

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Laan 1914 no.35
3818 EX AMERSFOORT
Water
Trade register number: 56515154

+31 88 348 20 00 **T**
+31 33 463 36 52 **F**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Quickscan flora en fauna in het kader van de Wet natuurbescherming

Ondertitel: Quickscan KTB-II
Referentie: BH4722WATRP2010210744
Status: 1.0/Definitief
Datum: 21 oktober 2020
Projectnaam: Aanvraag omgevingsvergunning Marvesa-project Koole Terminal Botlek
Projectnummer: BH4722
Auteur(s): Tessa van Vreeswijk

Opgesteld door: Royal HaskoningDHV

Gecontroleerd door: Pauline Maas

Datum/paraaf: PM, 24 augustus 2020

Goedgekeurd door: Jaap Erkelens

Datum/paraaf: JER, 21 oktober 2020

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden veelevoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Inhoud

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding	2
1.2	Doelstelling en scope onderzoek	2
1.3	Onderzoeksvragen	2
1.4	Leeswijzer	2
2	Juridisch kader	3
2.1	Wet natuurbescherming	3
2.2	Beschermde soorten (Wnb hoofdstuk 3)	3
2.3	Verbodsbepalingen	3
2.4	Ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden	4
2.5	Voorzorgs- en mitigerende maatregelen	5
2.6	Algemene zorgplicht	5
3	Projectomschrijving	6
3.1	Onderzoeksgebied	6
3.2	Voorgenomen activiteit	7
3.3	Onderzoeksmethode quickscan flora en fauna	7
3.4	Impressie van het onderzoeksgebied	8
4	Aanwezige soorten en effectbeoordeling	10
4.1	Vaatplanten	10
4.2	Grondgebonden zoogdieren	10
4.3	Vleermuizen	11
4.4	Vogels	11
4.5	Vissen	13
4.6	Amfibieën	13
4.7	Reptielen	14
4.8	Ongewervelden	14
5	Conclusie en aanbevelingen	15
5.1	Conclusie effectbeoordeling	15
5.2	Voorzorgsmaatregelen en advies	15
5.3	Zorgplichtmaatregelen	16

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Koole Tankstorage Botlek B.V. (KTB) is voornemens een, momenteel deels braakliggend, terrein binnen de inrichting in ontwikkeling te brengen. Royal HaskoningDHV (RHDHV) is gevraagd om voor de ontwikkeling van dit zogenaamde KTB-II terrein een toetsing aan de Wet natuurbescherming (Wnb) uit te voeren.

1.2 Doelstelling en scope onderzoek

Dit rapport geeft een algemene indruk van het onderzoeksgebied en de daar mogelijk voorkomende juridisch dan wel beleidsmatig beschermde natuurwaarden. Het doel van deze zogenaamde quickscan is om mogelijke risico's op overtreding van verbodsbepalingen uit de Wnb in het onderzoeksgebied in beeld te brengen. De gegevens voortvloeiend uit de quickscan geven duidelijkheid of een aanvullend onderzoek en een daaruit volgende toetsing aan de Wet natuurbescherming noodzakelijk is.

Hierbij wordt door een erkend ecooloog van RHDHV gekeken naar het onderdeel soortenbescherming (flora & fauna) van de Wnb. Het terrein is geen onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland en er staan geen houtopstanden op het terrein. Toetsing aan het planologisch beschermde Natuurnetwerk en het onderdeel houtopstanden van de Wnb is dan ook niet aan de orde. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is de Oude Maas. Dit Habitatrictlijngebied ligt op 1,8 kilometer ten zuiden van het onderzoeksgebied. De externe werking van de voorgenomen ontwikkeling op het Natura 2000-netwerk als gevolg van stikstofdepositie valt buiten de scope van dit onderzoek en wordt separaat onderzocht.

1.3 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zijn als volgt:

- Welke beschermde soorten komen voor in of nabij het onderzoeksgebied of zijn op basis van aanwezige biotopen niet uit te sluiten?
- Welke (negatieve) effecten kunnen deze beschermde soorten ondervinden als gevolg van de voorgenomen activiteit?
- Is nader veldonderzoek nodig om de aanwezigheid van beschermde soorten vast te stellen of uit te sluiten? Zo ja, voor welke soorten?
- Kunnen voorzorgsmaatregelen genomen worden om negatieve effecten en daarmee een overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen? Zo ja, welke specifieke voorzorgsmaatregelen zijn in dat geval noodzakelijk?
- Is het aanvragen van ontheffing in het kader van de Wnb haalbaar?

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 i wordt het relevante juridisch- en beleidskader beschreven. Hoofdstuk 3 geeft een algemene indruk van het onderzoeksgebied en beschrijft globaal de voorgenomen ontwikkelingen. Vervolgens is in hoofdstuk 4 de aanwezigheid van beschermde soorten en de effecten van de voorgenomen ingreep op deze soorten beoordeeld. De bevindingen zijn het resultaat van een bureaustudie, aangevuld met een veldbezoek. Tot slot zijn in hoofdstuk 5 de conclusies samengevat en worden aanbevelingen gedaan.

2 JURIDISCH KADER

In dit hoofdstuk wordt het juridische kader beschreven van de Wet natuurbescherming. Omdat de quickscan is gericht op het onderdeel soortenbescherming onder de Wnb, is onderstaand alleen het hiervoor relevante toetsingskader opgenomen.

2.1 Wet natuurbescherming

In Nederland is de bescherming van bepaalde soorten planten en dieren geregeld in de Wnb. Deze wet bevat regels voor de bescherming van natuurgebieden, in het wild levende dier- en plantensoorten en houtopstanden in Nederland. Naast de bescherming van natuur en biodiversiteit voorziet de Wnb in de decentralisatie van taken en bevoegdheden en de vereenvoudiging van regelgeving. De Europese regelgeving, met name de Vogel- en Habitatrichtlijn, vormt het kader en het uitgangspunt van deze wet. Het instrumentarium van de Wnb sluit aan op het huidige omgevingsrecht en de toekomstige Omgevingswet. De uitwerking van de wet is vastgelegd in de Regeling en het Besluit natuurbescherming¹.

2.2 Beschermde soorten (Wnb hoofdstuk 3)

De Wnb kent drie algemene beschermingsregimes waarin de voorschriften van de Vogelrichtlijn², Habitatrichtlijn³ en twee verdragen (Verdrag van Bern en Verdrag van Bonn) zijn geïmplementeerd en waarin aanvullende voorschriften zijn gesteld voor de dier- en plantensoorten die niet onder die specifieke voorschriften vallen, maar wel bescherming nodig hebben.

Het gaat om de volgende beschermingsregimes:

- *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (paragraaf 3.1 van de Wnb)*

Dit zijn alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn).

- *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (paragraaf 3.2 van de Wnb)*

Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, Bijlage I of II bij het Verdrag van Bern en Bijlage II bij het Verdrag van Bonn.

- *Beschermingsregime andere soorten (paragraaf 3.3 van de Wnb)*

Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage A en B van de Wnb. Het gaat hier om de bescherming van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten van nature voorkomend in Nederland.

2.3 Verbodsbepalingen

Elk van de beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van deze verboden. De verbodsbepalingen in de paragrafen 3.1 en 3.2 (van de Wnb) zijn een-op-een overgenomen uit de genoemde richtlijnen (zie Tabel 2-1) en verdragen en zijn uitsluitend van toepassing op de in deze richtlijnen en verdragen genoemde soorten. De bepalingen in paragraaf 3.3 zien toe op de 'nationale' andere soorten die zijn genoemd in de bijlagen A en B bij de Wnb. Hiervoor geldt een kleiner aantal verbodsbepalingen.

¹ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0038662/2017-01-01>

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:NL:HTML>

³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:NL:HTML>

Tabel 2-1: Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2	Beschermingsregime andere soorten § 3.3
Art. 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art. 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.	Art. 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
Art. 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.	Art. 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.	Art. 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Art. 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben.	Art. 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.	
Art. 3.1 lid 4 Het is verboden vogels opzettelijk te storen.	Art. 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen.	Art. 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
Art. 3.1 lid 5 Opzettelijk storen is niet verboden indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.	Art. 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.	

Bij de toetsing aan het soortbeschermingsdeel van de Wnb wordt bepaald of beschermde plant- en diersoorten kunnen voorkomen in het onderzoeksgebied en of de functionaliteit van het leefgebied van deze soorten aangetast wordt als gevolg van het project, waardoor de gunstige staat van instandhouding in gevaar komt.

2.4 Ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden

In beginsel moet met voorzorgsmaatregelen ervoor worden gezorgd dat de functionaliteit van het leefgebied niet wordt aangetast en soorten niet worden verwond of gedood. Lukt dat niet en worden dus verbodsbepalingen overtreden, dan moeten mitigerende maatregelen genomen worden en is een ontheffing nodig. Het beschermingsregime van de soort bepaalt de mogelijkheid tot het verkrijgen van een ontheffing.

Artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb bevatten de ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden van de genoemde verboden per beschermingsregime. Voor soorten van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen vrijstelling worden verleend op basis van de in deze richtlijnen genoemde belangen (bijvoorbeeld openbare veiligheid of dwingende reden van groot openbaar belang). Onder de Wnb geldt voor deze soorten een ontheffingsplicht, behalve als het bevoegd gezag door middel van een zogenoemde vrijstelling anders besluit⁴.

Voor de 'andere soorten' van artikel 3.10 kunnen provincies en het ministerie van LNV een algemene vrijstelling van de ontheffingsplicht vaststellen middels een verordening. De provincie is het bevoegd gezag voor het al dan niet verlenen van vergunningen en ontheffingen in het kader van de Wnb. Alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het rijk in de vorm van de minister van LNV bevoegd gezag⁵. Het bevoegd gezag voor dit project is de provincie Zuid-Holland.

⁴ Met uitzondering van een aantal in art 1.3 van de Wnb genoemde projecten (van nationaal belang).

⁵ Besluit Wnb 11 oktober 2016, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0038662/2018-01-01>

2.5 Voorzorgs- en mitigerende maatregelen

Indien door het treffen van voorzorgsmaatregelen de negatieve effecten volledig kunnen worden opgeheven, waardoor overtreding van de verbodsbepalingen voorkomen kan worden, is het aanvragen van een ontheffing niet nodig. Het gaat erom dat de voorzorgsmaatregel zorgt dat de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de aanwezige beschermde soort blijft behouden en de betreffende soort niet gedood, verwond of verstoord wordt.

De voorzorgsmaatregelen worden in de regel als randvoorwaarden meegegeven aan (bijvoorbeeld) de aannemer. Indien dit niet wenselijk of mogelijk is, dan dienen mitigerende maatregelen genomen te worden om de optredende effecten te verzachten. Omdat in dat geval sprake is van het overtreden van één of meerdere verbodsbepalingen, moet een ontheffing worden aangevraagd. In specifieke gevallen geldt een vrijstelling van ontheffingsplicht als ruimtelijke ontwikkelingen uitgevoerd worden volgens een goedgekeurde gedragscode.

2.6 Algemene zorgplicht

Voor alle in het wild levende planten en dieren (dus ook voor soorten die niet zijn opgenomen in de Wnb) geldt de algemene zorgplicht conform Wnb artikel 1.11. Deze plicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild levende planten en dieren en hun leefomgeving.

Veelal komt de zorgplicht erop neer dat tijdens werkzaamheden negatieve effecten op planten en dieren zoveel mogelijk worden voorkomen en dat bij de inrichting van een terrein aandacht wordt besteed aan de realisatie van geschikt habitat voor plant en dier.

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, en in het geval dat ze beschermd zijn ook als ontheffing of vrijstelling is verleend. De zorgplicht betekent niet dat geen effecten mogen optreden, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat de verstoring en eventueel lijden zo beperkt mogelijk is.

Opzettelijkheid

In de Wnb is voor veel verbodsbepalingen de term opzettelijk van toepassing. Niet-opzettelijke handelingen waarbij verbodsbepalingen overtreden worden zijn niet verboden. Daarbij is van belang dat het Europese Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: "Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant".

Wezenlijke invloed

Met de term 'wezenlijke invloed' wordt bedoeld op een wezenlijk negatieve invloed op een soort of populatie. Om te bepalen of sprake is van een wezenlijk (negatieve) invloed dienen de effecten van de activiteiten of werkzaamheden op de populatie te worden onderzocht. Of hiervan sprake is hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Op welk van deze niveaus de effecten op een soort moeten worden onderzocht, hangt af van de soort. Er is geen sprake van een wezenlijke invloed wanneer de populatie de mogelijke negatieve effecten van de activiteiten of werkzaamheden zélf op een zodanige wijze (bijvoorbeeld doordat voldoende uitwijkmogelijkheden zijn naar een volwaardig leefgebied elders) teniet kan doen dat er geen invloed is op de huidige staat van instandhouding van de soort. In alle gevallen geldt proportionaliteit. Effecten op een zeer zeldzame soort zullen op een lager niveau moeten worden gezien dan een zeer algemene soort. Bij soorten die zich niet over grote afstanden kunnen verplaatsen, zoals amfibieën, reptielen, planten en veel soorten insecten, is eerder sprake van een wezenlijk negatieve invloed dan bij soorten die zich over grotere afstanden kunnen verplaatsen. Verder is van belang of het effect van tijdelijke of permanente aard is. Van tijdelijke effecten kan een populatie van een soort zich over het algemeen gemakkelijker herstellen dan wanneer het om een aanhoudend negatief effect gaat.

3 PROJECTOMSCHRIJVING

3.1 Onderzoeksgebied

Het plangebied is gelegen in de Botlek, een haven- en industriegebied in Rotterdam in de provincie Zuid-Holland. De Botlek is gelegen ten westen van de Oude Maas tussen de Scheur en de A15. Het Botlekgebied kenmerkt zich vooral door petrochemische industrie en tankopslagbedrijven en de opslag van droge bulkgoederen.

Het KTB-II terrein betreft een zogenaamd ISPS Zeehaventerrein. ISPS staat voor "International Ship and Port Security Code". Hier geldt internationale scheeps- en havenveiligheidsregelgeving ten aanzien van marine veiligheid. Het betreft een grotendeels verhard perceel van circa 4,7 hectare binnen de inrichting van KTB (Figuur 3-1).

Figuur 3-1. Begrenzing van het onderzoeksgebied.

Op het terrein staan drie gebouwen. Gebouw 01 en 02 zijn niet meer in gebruik. Gebouw 02 staat in ieder geval al sinds 2004 leeg. Gebouw 03 heeft tot 2013 als opslagloods gediend. Nu wordt de loods enkel nog gebruikt als tijdelijke opslag voor niet-gevaarlijke stoffen. In en rond dit gebouw is dagelijks nog activiteit.

De verlichting die op het terrein nog werkt, gaat 's nachts aan (sommige lampen zijn over de jaren heen kapot gegaan en niet gemaakt). Werkzaamheden gaan dag en nacht door.

Op het zuidelijk deel van het terrein hebben in het verleden een aantal opslagtanks in tankputten gestaan. Deze tanks en tankputten zijn in 2007/2008 gesloopt. Daarnaast zijn op dit deel van het terrein nog een aantal oude (afval)waterbassins aanwezig. Deze waren ten tijde van het veldbezoek gevuld met hemelwater. De bodem is tussen 2008 en 2013 gesaneerd. Er staan geen bomen op het terrein. Op de plekken waar de tankputten hebben gelegen, groeit nu rietgras en andere grassoorten en kruiden.

Aan de noordkant van het onderzoeksgebied ligt de Geulhaven. Langs het oosten ligt de Oude Maas met daarin een T-steiger waar schepen worden gelost en beladen. Ten zuiden van het terrein bevindt zich een inrichting voor de opslag van zeecontainers. Deze liggen daar voor langere tijd opgeslagen. De Oude Maasweg begrenst de westkant van het onderzoeksgebied.

3.2 Voorgenomen activiteit

KTB is voornemens in het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied vier tankputten te realiseren. Deze tankputten zullen worden gebruikt voor opslag van plantaardige en dierlijke producten. Hiervoor is het noodzakelijk dat een deel van Gebouw 03 wordt gesloopt. Ook Gebouw 01 wordt waarschijnlijk gesloopt. Gebouw 02 wordt zeer waarschijnlijk gerenoveerd. Het is het voornemen om per december 2021 de tankputten gebouwd en in bedrijf te hebben.

3.3 Onderzoeksmethode quickscan flora en fauna

Om na te gaan wat het belang is van het onderzoeksgebied voor de wettelijk beschermde soorten die in of nabij het onderzoeksgebied voorkomen, zijn de volgende stappen gevolgd:

1. Inventarisatie van beschermde soorten

Er zijn op 3 augustus 2020 verspreidingsgegevens van beschermde soorten opgevraagd uit de NDFF voor het onderzoeksgebied en enkele kilometers rondom het onderzoeksgebied van de afgelopen 10 jaar⁶. Daarnaast is de Natuurwijzer Haven Rotterdam (waarnemingen 2016 t/m 2020) geraadpleegd⁷.

Door deze bestaande verspreidingsgegevens te raadplegen, wordt inzicht verkregen in de aanwezige beschermde soorten in of in de directe omgeving van het projectgebied. Aanvullend is er op diezelfde dag een veldbezoek uitgevoerd (16 tot 20 °C, bewolkt, regenachtig, windkracht 2 Bft) door een deskundig ecoloog werkzaam bij Royal HaskoningDHV.

Het veldonderzoek is op basis van zicht- en geluidswaarnemingen uitgevoerd, vanaf het maaiveld. Het gras- en kruidenrijke deel in het zuiden van het terrein is specifiek onderzocht op de aanwezigheid van de beschermde glad biggenkruid die in de omgeving is waargenomen.

2. Effectbeoordeling soorten

Aan de hand van de verspreidingsgegevens en het veldbezoek is beoordeeld voor welke beschermde soorten er geschikt leefgebied aanwezig is in het onderzoeksgebied. Door middel van een beknopte analyse van het project in relatie tot de biotoepeisen van de beschermde soorten uit het onderzoeksgebied is beoordeeld welke negatieve effecten de voorgenomen werkzaamheden kunnen hebben op mogelijk in het onderzoeksgebied voorkomende beschermde soorten. Indien de onderzoeksresultaten voldoende zeker-

⁶ <https://ndff-ecogrid.nl/>, geraadpleegd op 3 augustus 2020.

⁷ <https://portofrotterdam.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=5a015a59b3094e40ba8303130471b43e>, geraadpleegd op 3 augustus 2020.

heid geven over het voorkomen van beschermde soorten, worden de mogelijke (negatieve) effecten van de voorgenomen ingreep op deze soorten bepaald.

3. Vervolgstappen

De conclusies uit het onderzoek worden beschreven. Ook zijn de te nemen vervolgstappen, zoals het uitvoeren van nader onderzoek en het nemen van voorzorgs- of mitigerende maatregelen, beschreven. Indien aanwezigheid van beschermde soorten op basis van het onderzoek is aangetoond, is bepaald of overtredingen van verbodsbepalingen te verwachten is, en of een ontheffing in het kader van de Wnb, noodzakelijk is.

3.4 Impressie van het onderzoeksgebied

In de foto's op de volgende pagina's is een impressie van het onderzoeksgebied opgenomen. De foto's zijn allen ten tijde van het oriënterende veldbezoek gemaakt (d.d. 03-08-2020). Van links naar rechts en van boven naar beneden is de zien: i) Gebouw 02, ii) Gebouw 03, iii) Geulhaven, iv) midden terrein, v) kade ten oosten, vi) gras- en kruidenrijke deel in het zuiden, vii) fundering gesloopte tank, viii) bassin gevuld met hemelwater.

Figuur 3-2. Gebouw 02 en 03 in het onderzoeksgebied. Foto's: RHDHV, 2020.

Figuur 3-3. De Geulhaven ten noorden en een sfeerimpressie van het midden van het onderzoeksgebied. Foto's: RHDHV, 2020.

Figuur 3-4. De kade ten oosten en de gras- en kruidenrijke deel in het zuiden van het onderzoeksgebied. Foto's: RHDHV, 2020.

Figuur 3-5. De fundering van de gesloopte tank en het bassin gevuld met hemelwater. Foto's: RHDHV, 2020.

4 AANWEZIGE SOORTEN EN EFFECTBEOORDELING

In dit hoofdstuk is per soortgroep beschreven welke beschermde of bedreigde soorten in het onderzoeksgebied voorkomen of verwacht kunnen worden. Hierbij worden ook de mogelijk negatieve effecten op beschermde soorten in het plangebied besproken, en welke maatregelen genomen moeten worden om effecten te voorkomen.

4.1 Vaatplanten

Voorkomen

Uit de verspreidingsgegevens is gebleken dat er in het onderzoeksgebied geen waarnemingen bekend zijn van beschermde vaatplanten. Zo'n 300 meter ten oosten van het onderzoeksgebied is het voorkomen van de beschermde glad biggenkruid bekend. Tijdens het veldbezoek is deze soort – en ook andere beschermde vaatplanten – niet waargenomen.

Plantensoorten die in het onderzoeksgebied zijn aangetroffen, betreffen algemene soorten die veelal voorkomen op zonnige, open ruderaal terreinen zoals bouwgronden, langs spoorwegen, in wegbermen of langs slootkanten met een voorkeur voor wat vochtige grond. De grond mag zandgrond zijn, maar dan niet voedsel- of kalkarm. Het betreft onder andere Sint-janskruid, bleekgele droogbloem, bezem kruiskruid, middelste teunisbloem, gewoon biggenkruid, akkermelkdistel, speerdistel, duinriet, viltige basterdwederik, beklierde basterdwederik, beklierde duizendknoop, klein streepzaad, harig wilgenroosje, koninginnenkruid en heelblaadjes.

Naast deze algemene soorten zijn in het onderzoeksgebied wit hoefblad en stinkend streepzaad waargenomen. Wit hoefblad is een exoot. Het betreft een niet ingeburgerde plantensoort in Nederland, die wel geregeld aangeplant wordt aangetroffen en dan lang standhoudend in parkbossen (verspreidingsatlas.nl).

Stinkend streepzaad staat niet op de beschermde lijst van Europese en nationaal beschermde vaatplanten, maar is wel een Rode lijst-soort (gevoelig) en in Nederland zeer zeldzaam. De noordgrens van het aaneengesloten Europese deel van het areaal loopt door Zuid-Nederland, verder noordwaarts treedt de soort alleen efemer (kortstondig, niet-blijvend) op. De soort is en was zeer zeldzaam in Zuid-Limburg (verspreidingsatlas.nl). De plant is – behalve in Limburg en huidige groeiplaats – in Nederland in de Achterhoek en op een andere locatie in Rotterdam gevonden. In Rotterdam betreft het een groeiplaats op zo'n 5,5 kilometer ten oosten van het onderzoeksgebied (Heijplaat / Eemhaven)⁸.

Effectbeoordeling

Het onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan voorziet op grond van de geraadpleegde verspreidingsgegevens en de aanwezige habitats niet in groeiplaatsen van krachtens de Wnb beschermde vaatplanten. Het is uitgesloten dat negatieve effecten op beschermde vaatplanten optreden. Het uitvoeren van een nader onderzoek is niet noodzakelijk. Wel is een zeldzame, niet beschermde, plantensoort waargenomen (stinkend streepzaad). Het is niet uitgesloten dat individuen van deze soort door de ingreep beschadigd of vernietigd worden.

4.2 Grondgebonden zoogdieren

Voorkomen

Uit de verspreidingsgegevens zijn in de omgeving van het onderzoeksgebied waarnemingen bekend van de bever. Dit betreft vraatsporen op zo'n 1,5 kilometer ten zuiden van het onderzoeksgebied langs de oever

⁸ <https://waarneming.nl/observation/194157401/>

van de Oude Maas, ten westen van de zuiveringsinstallatie aan de Venkelweg. Het onderzoeksgebied heeft geen geschikte oevervegetatie, het betreft een verharde kade bestaand uit basaltblokken. Leefgebied van de bever kan in het onderzoeksgebied worden uitgesloten. De soort passeert hooguit het onderzoeksgebied via de Oude Maas in zijn zoektocht naar geschikt foerageergebied in de omgeving.

Het voorkomen van beschermde grondgebonden zoogdiersoorten als das, bever en (kleine) marterachtigen kan worden uitgesloten. Voor deze soorten biedt het terrein en de omgeving te weinig dekking en voedsel en is er te veel sprake van verstoring door industriële activiteiten. De zanderige delen van het onderzoeksgebied bieden marginaal geschikt leefgebied voor de niet beschermde, konijn en algemeen voorkomende muizensoorten. Tijdens het veldbezoek zijn enkele holen waargenomen. Dieren zijn niet gezien.

Effectbeoordeling

Het onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan voorziet op grond van de geraadpleegde verspreidingsgegevens en de aanwezige habitats niet in leefgebied van krachtens de Wnb beschermde grondgebonden zoogdiersoorten. Vanwege de aanwezige biotoop wordt het uitvoeren van een nader onderzoek niet noodzakelijk geacht. Het is uitgesloten dat negatieve effecten op beschermde grondgebonden zoogdiersoorten optreden.

4.3 Vleermuizen

Voorkomen

Vleermuizen maken op verschillende manieren gebruik van het landschap. Zo hebben ze verblijfplaatsen, afhankelijk van de soort, in bebouwingen of in bomen. Ze gebruiken daarnaast lijnvormige structuren om zich te oriënteren in het landschap en hierlangs en ook boven open weilanden, watergangen en/of plassen te foerageren. In het havengebied van Rotterdam zijn waarnemingen bekend van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. In en rondom het onderzoeksgebied zijn geen waarnemingen bekend. Het onderzoeksgebied maakt tevens geen onderdeel uit van het verspreidingsgebied van de watervleermuis en meervleermuis.

In het onderzoeksgebied zijn geen potentiële vaste rust- en/of verblijfplaatsen voor vleermuizen aanwezig. Bomen met holtes zijn afwezig. De gebouwen hebben weliswaar stootvoegen, maar staan onbeschermd in open, vegetatieloos gebied. In de wijde omgeving zijn geen of nauwelijks goede foerageermogelijkheden. In het onderzoeksgebied zijn geen lijnvormige elementen aanwezig die mogelijk als vliegroute kunnen dienen. De aangrenzende Oude Maas kan wel als vliegroute dienen voor water- en meervleermuis.

Effectbeoordeling

Het onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan voorziet op grond van de geraadpleegde verspreidingsgegevens en de aanwezige habitats niet in essentieel leefgebied of verblijfsmogelijkheden van krachtens de Wnb beschermde vleermuizen. Het is uitgesloten dat negatieve effecten op vleermuizen optreden. Het uitvoeren van een nader onderzoek is niet noodzakelijk.

4.4 Vogels

Voorkomen vogels met jaarrond beschermde nesten

Uit de verspreidingsgegevens zijn in het onderzoeksgebied geen waarnemingen bekend van soorten broedvogels waarvan de nestplaats jaarrond beschermd is. In de bredere omgeving van de Rotterdamse haven zijn jaarrond beschermde nesten bekend van boomvalk, buizerd, huismus en roek. De boomvalk, buizerd en roek broeden in bomen. In het onderzoeksgebied zijn geen bomen aanwezig en ontbreekt het dan ook voor deze soorten aan nestgelegenheid. De huismus broedt graag onder dakpannen en in de

directe nabijheid van voldoende voedsel- en schuilgelegenheid in de vorm van hagen en struiken en andere vegetatie. Dergelijk biotoop ontbreekt in het plangebied.

Tijdens het veldbezoek is een torenvalk en een zwarte roodstaart paartje waargenomen. Beide betreffen vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest (categorie 5), wat betekent dat het nest jaarrond beschermd is als er onvoldoende alternatieven voor beschikbaar zijn (redenen van ecologisch belang). De zwarte roodstaart man en vrouw zijn in het gras- en kruidenrijke zuidelijke deel van het onderzoeksgebied waargenomen. Deze broedt hier mogelijk tussen de op het terrein aanwezige hoop stenen.

De torenvalk zat op een aantal opeengestapelde zeecontainers, in de inrichting ten zuiden van het onderzoeksgebied. Torenvalken maken zelf geen nest, en broeden onder andere in oude nesten van bijvoorbeeld kraai of in door de mens geplaatste kasten. De broedperiode is van april t/m juli. In het plangebied zijn geen sporen of potentiële nesten en nestlocaties van de torenvalk (of andere vogels met jaarrond beschermde nesten) waargenomen. Met uitzondering van de zwarte roodstaart, kan de aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten binnen het onderzoeksgebied worden uitgesloten.

Voorkomen algemene broedvogels

In het onderzoeksgebied en in de omgeving zijn tijdens het veldbezoek vooral algemene broedvogels waargenomen, waaronder meerdere exemplaren van fuut, meerkoet, knobbelzwaan, zilvermeeuw, kokmeeuw, kleine- en grote mantelmeeuw, putter, kneu, spreeuw, houtduif en kauw.

Watervogels

Fuut, meerkoet en knobbelzwaan zijn watervogels die hun nesten langs de oever bouwen. Deze vogels kunnen langs de kade van het onderzoeksgebied tot broeden komen.

Meeuwen

De kokmeeuw is een grondbroeder en kolonievogel. Het bouwt zijn nest op allerlei ondergrond (moeras, duin, basaltblokken, zand); graag in vegetatie, soms op kalere plekken. De zilvermeeuw broedt in kolonies in duingebieden. Omdat vossen de nesten daar vaak leegroven, neemt de zilvermeeuw steeds vaker zijn toevlucht tot daken in steden. De kleine mantelmeeuw is een algemene broedvogel met kolonies op de Waddeneilanden maar ook op de Maasvlakte. Deze soort broedt bij voorkeur in een gebied met dichtere vegetatie dan de zilvermeeuw. Broedt ook op gebouwen en in weilanden. De nesten van de grote mantelmeeuw bevinden zich in open gebied tussen hoge grassen. In Nederland broedt deze soort meestal solitair tussen andere soorten meeuwen. Hij nestelt op strekdammen, kwelders en schaars begroeide platen, op rustige plekken met een vrij uitzicht. In het onderzoeksgebied is voor deze soorten potentieel nestgelegenheid aanwezig op het platte dak van de aanwezige gebouwen en het gras- en kruidenrijke deel in het zuiden.

Putter en kneu

De putter werd zingend waargenomen in een struik ten westen van het onderzoeksgebied. De belangrijkste voorwaarde voor de aanwezigheid van putters is een rijke vegetatie met veel composieten (distels, paardenbloemen). Deze planten produceren de zaden waarvan de putter vrijwel geheel afhankelijk is. Het nest wordt meestal lager dan 10 meter van de grond gemaakt, verstopt tussen bladeren in de dunne twijgen van bomen en struiken. Het is mogelijk dat de putter in de struik langs het onderzoeksgebied een nest heeft en het gras- en kruidenrijke deel in het zuiden van het onderzoeksgebied als foerageergebied gebruikt.

De kneu werd in groepsverband waargenomen (8 individuen). De kneu broedt, net als de putter, in lage struiken en struwelen nabij kruidenrijke vegetaties, in allerlei tamelijk open landschappen. In tegenstelling tot de putter, broedt de kneu graag in semi-koloniaal verband. Vanaf juli vormen zich groepen op voedselrijke plekken. De waargenomen groep betrof zeer waarschijnlijk een dergelijke groep. Het is echter

niet onwaarschijnlijk dat deze soort ook in de struiken in de omgeving van het onderzoeksgebied broedt en het onderzoeksgebied zelf als foerageergebied gebruikt.

Overige waarnemingen betrof kauw, houtduif en spreeuw. Deze soorten zijn overvliegend of op afstand met behulp van een verrekijker waargenomen.

Effectbepaling

Ongeacht de uitvoeringsperiode van de werkzaamheden kunnen broedende vogels aanwezig zijn op de projectlocatie. Een vaste broedperiode bestaat niet, echter is het risico op in gebruik zijnde nestplaatsen het grootst in de periode maart tot en met juli. De periode en duur van het broeden zijn afhankelijk van de vogelsoort en de weersomstandigheden.

De werkzaamheden kunnen in een groot deel van het jaar een negatief effect hebben op broedende vogels, wat kan leiden tot een overtreding van verbodsbepalingen in artikel 3.1 van de Wnb. Het is namelijk niet toegestaan om (opzettelijk) bebroede nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of in gebruik zijnde nesten van vogels weg te nemen.

In het onderzoeksgebied broedt zeer waarschijnlijk een paartje van de zwarte roodstaart. Met de voorgenomen ontwikkeling komt deze broedplaats te vervallen. De zwarte roodstaart heeft afgelopen decennia een sterke opmars gemaakt. Vooral in de westelijke helft van Nederland heeft de soort sterk aan terrein gewonnen. De groei vlakt nu af en is in oostelijk Nederland zelfs matig negatief geworden. De landelijke staat van instandhouding van de zwarte roodstaart als broedvogel is gunstig⁹. De soort wordt in het gehele Rotterdamse havengebied waargenomen en heeft hier veel alternatieve broedmogelijkheden in de vorm van open, droge en warme ruderaal- en industrieterreinen (NDFF). Het verdwijnen van één territorium van de zwarte roodstaart zal geen negatief effect hebben op de lokale en landelijke staat van instandhouding van de zwarte roodstaart. Er is geen sprake van overtreding van de verbodsbepalingen van de Wnb.

4.5 Vissen

Voorkomen

Uit de gegevens van de NDFF zijn in of direct rondom het onderzoeksgebied geen waarnemingen bekend van beschermde vissoorten. In het onderzoeksgebied zijn geen permanent watervoerende gangen aanwezig, het plangebied is daardoor niet geschikt voor vissen.

Effectbeoordeling

Door gebrek aan watervoerende gangen ontbreekt het aan geschikt leefgebied voor vissen. Het voorkomen van beschermde vissoorten is daarom uitgesloten. Het optreden van negatieve effecten op beschermde vissen is dan ook uitgesloten.

4.6 Amfibieën

Voorkomen

Uit de verspreidingsgegevens is gebleken dat er in en rondom het onderzoeksgebied geen waarnemingen bekend zijn van (beschermde) amfibieën. In het onderzoeksgebied waren enkele diepe bassins aanwezig die gevuld waren met hemelwater. Tijdens het veldbezoek zijn in deze bassins geen eiersnoeren, larven of individuen van amfibieën aangetroffen. De meeste bassins waren geheel omgeven door een betonnen muur van enkele tientallen centimeters hoog, deze waren voor amfibieën onbereikbaar. In de bassins die wel in open verbinding stonden met het maaiveld, groeiden geen oever- of waterplanten, er was alleen sprake van

⁹ https://www.sovon.nl/nl/soort/11210_geraadpleegd_op_27_augustus_2020.

algenbloei. Waterleven ontbrak. Ook op het land zijn geen juvenielen of volwassen individuen van amfibieën waargenomen. Het onderzoeksgebied biedt momenteel geen geschikt leefgebied voor amfibieën. Dit geldt ook voor de meer algemene soorten bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander. Het voorkomen van beschermde amfibieën wordt niet verwacht.

Effectbeoordeling

Het onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan voorziet op grond van de geraadpleegde verspreidingsgegevens en de aanwezige habitats niet in leefgebied van krachtens de Wnb beschermde amfibieën. Het optreden van negatieve effecten op beschermde amfibieën wordt niet verwacht. Het uitvoeren van een nader onderzoek is niet noodzakelijk.

4.7 Reptielen

Voorkomen

Uit de verspreidingsgegevens blijkt in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied geen meldingen bekend van beschermde reptielsoorten. Reptielen hebben voldoende oppervlakte nodig met afwisseling in structuur en aanwezigheid van kale, zanderige plekken en anderzijds voldoende dekking in de winter. Het onderzoeksgebied is voor deze soorten niet geschikt.

Effectbeoordeling

Geschikte leefgebied voor beschermde reptielensoorten zijn afwezig in het onderzoeksgebied. Het voorkomen van beschermde reptielen is daardoor uitgesloten. Het is hierdoor uitgesloten dat de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling leidt tot negatieve effecten op reptielen.

4.8 Ongewervelden

Voorkomen

Uit de verspreidingsgegevens is gebleken dat er geen waarnemingen bekend zijn van beschermde ongewervelde diersoorten. Geschikte waardplanten ontbreken. Vlinders en libellen zijn vaak afhankelijk van zeer specifieke omstandigheden, zoals bloemrijke graslanden of permanent stromende beken met goed ontwikkelde oevervegetaties. Het voorkomen van beschermde ongewervelden binnen het onderzoeksgebied kan dan ook worden uitgesloten.

Effectbeoordeling

Het voorkomen van beschermde ongewervelden soorten of geschikte habitats binnen het onderzoeksgebied voor deze soorten wordt niet verwacht. Het is hierdoor uitgesloten dat de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling leidt tot negatieve effecten op beschermde ongewervelde diersoorten.

5 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

In het onderzoeksgebied komen mogelijk beschermde en bijzondere soorten voor. In dit hoofdstuk zijn de conclusie en het advies beschreven.

5.1 Conclusie effectbeoordeling

Op basis van de gegevens uit de literatuur en de veldbezoeken, is de aanwezigheid van algemeen voorkomende broedvogels in het onderzoeksgebied niet uit te sluiten. Beschermde soorten zijn niet te verwachten. In het onderzoeksgebied is daarnaast het zeer zeldzame, niet beschermde stinkend streepzaad (plant) aangetroffen (Rode lijst-soort). Samengevat:

- Voor de beschermde soorten waarvan het voorkomen in het onderzoeksgebied niet verwacht wordt, is het optreden van negatieve effecten op voorhand uitgesloten. Nader onderzoek is niet nodig.
- Voor de in het onderzoeksgebied waargenomen beschermde broedvogelsoorten kunnen de voorgenomen activiteit leiden tot (tijdelijke) negatieve effecten. Door het nemen van maatregelen is het optreden van negatieve effecten te voorkomen en hoeft er geen ontheffing aangevraagd te worden bij het bevoegd gezag.
- Voor de in het onderzoeksgebied waargenomen algemeen beschermde soorten, geldt een vrijstelling bij overtreding van de verbodsbepalingen van de Wnb bij ruimtelijke ingrepen. Wel is te allen tijde de zorgplicht van toepassing.

Met inachtneming van de in de volgende paragraaf beschreven voorzorgsmaatregelen, kunnen de voorgenomen activiteiten in overeenstemming met de Wnb worden uitgevoerd en is het uitvoeren van nader onderzoek en het aanvragen van een ontheffing niet nodig.

5.2 Voorzorgsmaatregelen en advies

Bij de uitvoering van de werkzaamheden dient een erkend ecooloog nauw betrokken te zijn, om toe te zien op zorgvuldig handelen ten aanzien van eventueel aanwezige diersoorten. De werkwijze wordt in een ecologisch werkprotocol vastgelegd, waarvan een logboek integraal onderdeel uitmaakt.

Vogels

Om negatieve effecten op broedende vogels en daarmee overtreding van de verbodsbepalingen te voorkomen, moeten de werkzaamheden bij voorkeur plaatsvinden buiten het algemene broedseizoen. Indien dit niet mogelijk is, dienen broedgevallen te worden voorkomen door voorafgaand aan het broedseizoen de broedbiotoop voor vogels ongeschikt te maken (bijvoorbeeld vegetatie te verwijderen) en (gedurende het broedseizoen) ongeschikt te houden. Het heeft niet de verwachting dat dan nog vogels tot broeden komen binnen de invloedssfeer van de voorgenomen werkzaamheden. Laatbroeders zoals houtduif kunnen echter afhankelijk van de temperaturen al in februari tot half oktober nog broeden. Het is daarom te adviseren het terrein één tot twee weken voorafgaande de start van de werkzaamheden te laten controleren door een ter zake kundige ecooloog.

Wanneer voor aanvang of tijdens de werkzaamheden blijkt dat broedgevallen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn, of andere (beschermde) soorten of functies, moeten de werkzaamheden (tijdelijk) gestaakt worden en zal onder ecologische begeleiding beoordeeld moeten worden of het mogelijk is om de werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Het is niet mogelijk om een ontheffing te verkrijgen voor het verstoren van in gebruik zijnde nestplaatsen van vogels.

Stinkend streepzaad

Het zeer zeldzame stinkend streepzaad betreft een eenjarige plant, die zich voortplant door haar zaad met de wind mee te laten voeren. Omdat de plant nu al is uitgebloeid, is het verplaatsen van de plant niet meer zinvol vanuit het oogpunt van behoud van de soort. Volgend jaar zal deze immers niet weer tot bloei komen.

Wij adviseren om de huidige vegetatie zone waar mogelijk te sparen. Een andere mogelijkheid is te zorgen dat er elders op of in de nabije omgeving van het terrein voldoende groeiplaatsen aanwezig blijven, bijvoorbeeld door de toplaag van de huidige vegetatie zone naar deze locatie(s) te verplaatsen. Op deze manier biedt de opdrachtgever niet alleen het zeldzame stinkend streepzaad, maar ook andere zeldzame pioniers van zandige enigszins kalkrijke omstandigheden de kans om zich hier te (weer) ontwikkelen. Door de toplaag van de huidige vegetatie zone te gebruiken, is deze kans nog groter omdat hierin de zaden aanwezig zijn die dit jaar door het stinkend streepzaad in deze toplaag zijn afgezet.

5.3 Zorgplichtmaatregelen

Voor alle soorten, zowel beschermd als niet beschermd, geldt te allen tijde de algemene zorgplicht. Deze plicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild levende planten en dieren en hun leefomgeving. De zorgplicht betekent niet dat geen effecten mogen optreden, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat de verstoring en eventueel lijden zo beperkt mogelijk is. Zorgvuldig handelen ten aanzien van aanwezige natuurwaarden dient daarom te zijn geborgd in het bestek of ecologisch werkprotocol, en te worden nageleefd tijdens de uitvoering.

Onderstaand is een aantal generieke maatregelen beschreven om aan de algemene zorgplicht te voldoen, zowel tijdens de uitvoering van de werkzaamheden als om effecten op voorhand te voorkomen en/of beperken.

- Bij de planning van de werkzaamheden dient men rekening te houden met de kwetsbare voortplantings- en overwinteringsperiode van beschermde soorten (indien zij aanwezig zijn).
- De werkzaamheden worden bij voorkeur alleen overdag, tussen zonsopgang en zonsondergang uitgevoerd. Veel algemene en beschermde diersoorten zijn vooral actief gedurende de vroege ochtend, late avond en nacht.
- Er wordt één richting opgewerkt, zodat kleine (zoog)dieren van de werkzaamheden vandaan kunnen vluchten. Houd hierbij rekening met vluchtwegen (werk dus niet richting een doodlopende hoek) en zorg dat de dieren voldoende vrije ruimte hebben.
- De aannemer maakt enkel gebruik van de ruimte die noodzakelijk is voor het uitvoeren van de werkzaamheden, en ontziet daarbij plaatsen met begroeiing en/of beplanting zoveel als mogelijk. Zo wordt onnodige verstoring van dieren en planten voorkomen.
- Wanneer de werkzaamheden gedurende langere tijd stilliggen, dient het terrein vóór herstart van de werkzaamheden geïnspecteerd te worden door een erkend ecoloog. Dit geldt in het bijzonder tijdens de periode dat vogels kunnen broeden, doorgaans van maart tot en met augustus (afhankelijk van weersomstandigheden).